

**Farkasné Gondos Krisztina
Széles Imre
Táborossyné dr. Morvai Zsuzsanna**

**Társadalombiztosítási ügyintézők
kézikönyve**

PR-912/20

**Budapest
2020.**

perfekt

Szerzők:

© *Farkasné Gondos Krisztina*, 2020

(I., V. és VI. fejezet)

© *Széles Imre*, 2020

(III. fejezet)

© *Táborossyné dr. Morvai Zsuzsanna*, 2020

(II., IV. és VII. fejezet)

Felelős szerkesztő:

Szilágyi Ágnes, 2016

Kézirat lezárva: 2020. október 31.

ISBN 978-963-394-872-9

A kiadvány szerzői jogi védelem alatt áll, arról másolat készítése a kiadó előzetes írásbeli engedélye nélkül tilos.

A kiadvány másolása és jogosulatlan felhasználása bűncselekmény!

Kiadja a Perfekt Gazdasági Tanácsadó,
Oktató és Kiadó Zártkörűen Működő Részvénytársaság

A kiadásért felelős *Szepessy Hajnalka* vezérigazgató

Borítóterv: *Pástiné Korda Ágnes*

Terjedelem: 40,31 (A/5) ív

Érdi Rózsa Nyomda Kft.

Tartalomjegyzék

I. A magyar társadalombiztosítás története	21
1. A magyar társadalombiztosítás gyökerei	22
1.1. A magyar társadalombiztosítás fejlődésére hatást gyakorló rendszerek	22
1.1.1. A bismarcki társadalombiztosítási rendsze	22
1.1.2. A szovjet szociális ellátórendszer	23
1.1.3. Az amerikai Social Security Act	24
1.1.4. Az angol Beveridge-terv	25
1.1.5. A svéd jóléti állam	25
2. A magyar társadalombiztosítási rendszer kialakulása	26
II. Alapvető munkajogi ismeretek	35
1. Az Mt. szabályozásának célja	37
1.1. A törvény hatálya	37
2. Alapelvek	38
2.1. Értelmezési alapelvek	39
2.2. Általános magatartási követelmények	39
2.3. Személyiségi jogok védelme	42
2.4. Munkáltató ellenőrzésének határa	44
2.5. Egyenlő bánásmód követelménye	45
3. Munkaviszonyra vonatkozó szabály	46
4. Jognyilatkozatok	46
4.1. Megállapodás	46
4.2. Egyoldalú jognyilatkozatok	47
4.3. Jognyilatkozatok megtételének módja	49
4.4. Jognyilatkozatok alaki szabályai	50
4.5. A jognyilatkozat közlése	52
5. A határidő és az időtartam számítása	53
6. Az érvénytelenség	54
6.1. A semmisség	54

6.2. A megtámadhatóság	55
6.3. Az érvénytelenség jogkövetkezménye	56
7. A munkaviszony alanyai	57
7.1. Munkáltató az a jogképes személy, aki munkaszerződés alapján munkavállalót foglalkoztat	57
7.2. Munkavállaló az a természetes személy, aki munkaszerződés alapján munkát végez	57
8. A munkaszerződés	59
8.1. A munkaszerződés tartalmi elemei	61
9. A munkáltató írásbeli tájékoztatási kötelezettsége	62
10. A munkaviszony kezdete	63
11. A munkaszerződés teljesítése	63
12. A munkaszerződéstől eltérő foglalkoztatás	65
13. Az utasítás teljesítésének megtagadása	65
14. Mentés a munkavégzési kötelezettség alól	66
15. Jogkövetkezmények a munkavállaló vétkes kötelezettségszegésért	67
16. A munkaszerződés módosítása	68
16.1. A munkaszerződés kötelező módosítása	68
17. A munkaviszony megszűnése és megszüntetése	70
17.1. A munkaviszony megszűnése	70
17.2. A munkaviszony megszüntetése	71
17.3. A felmondás	71
17.3.1. Felmondási tilalom	71
17.4. Munkáltatói felmondás	72
17.5. A munkavállalói felmondás	73
17.6. A felmondási idő	74
17.6.1. A felmondási idő eltolása	74
17.6.2. Felmondási idő mértéke	75
17.6.3. Felmentési idő	75
18. A csoportos létszámcsökkentésre vonatkozó szabályok	76
19. Végkielégítés	78
19.1. A végkielégítés mértéke	79
20. Azonnali hatályú felmondás	80
21. Eljárás a munkaviszony megszüntetése (megszűnése) esetén	81

22. A munkaviszony jogellenes megszüntetésének jogkövetkezménye	81
23. A munka- és pihenőidő	83
23.1. Fogalmak	83
23.2. A napi munkaidő	85
23.3. A munkaidőkeret	85
23.4. Eljárás a munkaviszony munkaidőkeret lejártá előtti megszűnése esetén	86
23.5. A munkaidő-beosztás szabályai	87
23.6. A munkaidő vasárnapra vagy munkaszüneti napra történő beosztása	89
23.7. A napi pihenőidő	91
23.8. A heti pihenőnap	91
23.9. A heti pihenőidő	92
24. A rendkívüli munkaidő	90
24.1. Ügyelet és készenlét	93
25. Az egyes munkavállalói csoportokra vonatkozó különös rendelkezések	94
26. A szabadság	95
26.1. A szabadság kiadása	99
27. Betegszabadság	100
28. Szülési szabadság, fizetés nélküli szabadság	101
29. Fizetés nélküli szabadság	101
29.1. Fizetés nélküli szabadság a gyermek gondozása céljából	101
29.2. Fizetés nélküli szabadság hozzátartozó ápolása céljából	102
29.3. Fizetés nélküli szabadság önkéntes tartalékos katonai szolgálat teljesítése céljából	102
30. A munka- és pihenőidő nyilvántartása	103
31. A munka díjazása	103
31.1. Az alapbér	103
31.2. A bérpótlék	105
32. Díjazás munkavégzés hiányában	108
33. A távolléti díj számítása	109
34. A kötelező legkisebb munkabér, a garantált bérminimum	110
35. A munkabér védelme	110

35.1. A munkabér elszámolása	111
35.2. A munkabér kifizetése	111
35.3 A munkabérből való levonás szabályai	112
36. A munkáltató kártérítési felelőssége	113
36.1. Felelősség az okozott kárért	113
36.2. A kártérítés mértéke és módja	114
36.3. A szakaszos elévülés szabályai	116
36.4. Munkáltatói felelősség a munkavállaló munkahelyre bevitt dolgaiban keletkezett kárért	116
37. A munkavállaló kártérítési felelőssége	117
37.1. A felelősség általános szabályai	117
37.2. A megőrzési felelősség	117
37.3. Pénzkezelők felelőssége	118
37.4. Felelősség a leltárhiányért	119
37.5. A munkavállalói biztosíték	120
38. Atipikus munkaviszonyok	121
39. A munkaerő-kölcsönzés különös szabályai	128
40. A munkaviszonyhoz kapcsolódó egyes megállapodások	133
40.1. A versenytilalmi megállapodás	133
40.2. A tanulmányi szerződés	134
41. A munkaügyi kapcsolatok	135
41.1. Általános rendelkezések	135
41.2. Az üzemi tanács	136
41.3. Üzemi megállapodás	139
42. A szakszervezet	139
43. A kollektív szerződés	141
43.1. A kollektív szerződés megszűnése	143
44. A munkaügyi vita	143
45. A kollektív munkaügyi vita	145
III. A társadalombiztosítás fedezeti rendszere	149
1. Biztosítási kötelezettség	150
1.1. Bevezetés	150
1.2. Társadalombiztosítási jogviszony	151
1.3. A biztosítási kötelezettség elbírálása	152

1.4. A kiegészítő tevékenység fogalmáról	154
1.5. Biztosítási kötelezettséggel járó jogviszonyok	155
1.5.1. Munkaviszony	155
1.5.2. Szövetkezet tagjának biztosítása	156
1.5.3. Tanulói szerződés alapján szakképző iskolai tanuló	158
1.5.4. Az álláskeresési támogatásban részesülő személy biztosítása	158
1.5.5. Az egyéni vállalkozó biztosítása	158
1.5.6. A társas vállalkozó biztosítási kötelezettsége	159
1.5.7. A munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy biztosítási kötelezettsége	162
1.5.7.1. Megbízási jogviszony	162
1.5.7.2. Felhasználási szerződés alapján történő munkavégzés ...	164
1.5.7.3. Egyéni vállalkozónak nem minősülő természetes személlyel létesített vállalkozási jogviszony	165
1.5.7.4. Választott tisztségviselő	166
1.5.7.5. Az „összevonás” szabálya	167
1.5.8. Egyházi személy biztosítása	168
1.5.9. Mezőgazdasági őstermelő biztosítása	168
1.5.10. A főállású kisadózó biztosítása	170
1.5.11. Az állami-projektértékelői jogviszonyban álló személy biztosítása	170
1.5.12. A köztársasági elnök házastársának biztosítása	170
1.5.13. Biztosítási kötelezettség külföldi foglalkoztatónál létesített jogviszony alapján	170
1.6. Akikre nem terjed ki a biztosítás	171
1.7. Unió szabályok és nemzetközi egyezmények	173
1.7.1. EGT-szabályok	174
1.7.2. Nemzetközi egyezmények	178
2. Fedezeti rendszer	180
2.1. A fedezeti rendszer elemei	180
2.2. Egyéni járulékok	180
2.2.1. Az egyéni járulék mértéke	181
2.2.2. Járulékalapot képező jövedelem	182
2.2.2.1. Járulékalapot képező jövedelmek köre	182

2.2.2.2. Járulékalapot nem képező jövedelmek	183
2.2.3. A munkaviszonyban álló dolgozók utáni minum járulékfizetési kötelezettség	184
2.2.4. Egyéni járulék fizetése többes jogviszonyban	186
2.2.5. Nyugdíjasok egyénijárulék-fizetése	187
2.2.6. Családi járulékkezdvezmény	187
2.2.7. Az esedékességtől eltérő időben történt juttatások utáni járulékfizetés	188
2.2.8. Speciális járulékfizetési szabályok és átmeneti előírások	189
2.2.9. Az egyéni járulék változásával kapcsolatos átmeneti szabályok	190
2.3. Szociális hozzájárulási adó	192
2.3.1. A szociális hozzájárulási adó mértéke	192
2.3.2. A szociális hozzájárulási adó alapja és fizetésre kötelezettek köre	192
2.3.3. A szociális hozzájárulási adófizetési kötelezettség alóli mentesítés esetei	196
2.3.4. A szociális hozzájárulási-adó kedvezmények	199
2.3.4.1. A szakképzettséget nem igénylő, illetve és mezőgazdasági munkakörben foglalkoztatott munkavállalók utáni kedvezmény (törvény 10. §)	199
2.3.4.2. A munkaerőpiacra lépők után érvényesíthető adókedvezmény (törvény 11. §)	200
2.3.4.3. A három vagy több gyermeket nevelő munkaerőpiacra lépő nők után érvényesíthető adókedvezmény (törvény 12. §)	201
2.3.4.4. A megváltozott munkaképességű személyek utáni adókedvezmény (törvény 13. §)	202
2.3.4.5. A közfoglalkoztatottak utáni kedvezmény (törvény 14. §)	203
2.3.4.6. A kutatók foglalkoztatására vonatkozó adókedvezmény (törvény 15. §)	204
2.3.4.7. A kutatás-fejlesztési tevékenység után érvényesíthető adókedvezmény (törvény 16. §)	205
2.3.4.8. Az adókedvezményekre vonatkozó általános szabályok	205

2.4. A szociális hozzájárulási adó, illetve járulék fizetésének speciális esetei	206
2.4.1. Az egyéni és társas vállalkozó járulék- és szociális hozzájárulási adófizetése	207
2.4.1.1. Az egyéni vállalkozó szociális hozzájárulási adójának alapja és mértéke	207
2.4.1.2. Az egyéni vállalkozó társadalombiztosítási járulékának alapja és mértéke	207
2.4.1.3. A társas vállalkozó szociális hozzájárulási adó és társadalombiztosítási járulék alapja és mértéke	208
2.4.1.4. A minimum járulék fizetésének szabályai	208
2.4.1.5. A többes jogviszonyban álló egyéni és társas vállalkozó járulékfizetése	210
2.4.1.6. A kiegészítő tevékenységet folytató egyéni és társas vállalkozó járulékfizetése	216
2.4.2. A mezőgazdasági őstermelő járulék és szociális hozzájárulási adófizetési kötelezettsége	216
2.4.2.1. A mezőgazdasági őstermelő járulékfizetési kötelezettsége	216
2.4.2.2. A mezőgazdasági őstermelő szociális hozzájárulási adófizetési kötelezettsége	218
2.4.3. A kisvállalati adó alanyának szociális hozzájárulási adó- és járulékfizetési kötelezettsége	220
2.4.4. A kisadózó vállalkozások tételes adóját (KATA) választó vállalkozások társadalombiztosítási kötelezettségei	220
2.4.5. Egyházi személy utáni járulékfizetés	222
2.4.6. Egyes pénzbeli ellátások utáni nyugdíjjárulék-fizetés	223
2.4.7. Megállapodások alapján történő járulékfizetés	223
2.4.7.1. A nyugdíjbiztosítás ellátásai érdekében köthető megállapodások	224
2.4.7.2. Egészségügyi szolgáltatás érdekében köthető megállapodások	226
2.5. Egészségügyi szolgáltatási járulék	227
2.5.1. Magánszemélyek egészségügyi szolgáltatási járulékfizetési kötelezettsége	227

2.5.2. Szociális szövetkezet tagjának járulékfizetése	229
2.6. Táppénz-hozzájárulás	230
2.7. Az ekho szerinti adózást választó munkavállaló utáni közteherfizetés	230
2.8. Háztartási munka és egyszerűsített foglalkoztatás	234
2.8.1. Háztartási munka	234
2.8.2. Egyszerűsített foglalkoztatás	235
2.8.2.1. Idénymunka	236
2.8.2.2. Alkalmi munka	237
3. Az eljárási szabályokról röviden	239
3.1. A járulékok megállapítása, befizetése, bevallása, és elszámolása	239
3.1.1. A járulékok megállapítása, befizetése és bevallása	239
3.1.2. A járulékkötelezettségek teljesítése magyar foglalkoztató hiányában	241
3.1.3. A járulékkülönbözet elszámolása	242
3.1.4. Elévülési időn túli eljárás	244
3.2. Nyilvántartási, bejelentési és adatszolgáltatási kötelezettségek ..	245
3.2.1. Társadalombiztosítási egyéni nyilvántartás	245
3.2.2. A nyugdíjbiztosítás felé teljesítendő adatszolgáltatás	246
3.2.3. A biztosítottak és egészségügyi szolgáltatásra jogosultak bejelentése	246
3.3. A járulékfizetéssel, bevallással, adatszolgáltatással és bejelentéssel összefüggő mulasztások szankciói	249

IV. Alapvető ismeretek a társadalombiztosítási

nyugellátásokról	251
1. Társadalombiztosítási öregségi nyugdíj	256
1.1. A nyugdíjjogosultság	256
1.2. A nők kedvezményes öregségi nyugdíja	257
1.3. Öregségi résznyugdíj	259
2. A szolgálati idő.....	259
2.1. Az 1997. december 31-ét követően szerzett szolgálati idő	259
2.2. Szolgálati idő számításánál további figyelembe vehető időszakok ...	260
2.3. Szolgálati idő megállapodás alapján	262
2.4. Felsőfokú tanulmányok ideje	263

2.5. Arányosan elismerhető szolgálati idő	263
2.6. Egészségügyi dolgozók kiegészítő szolgálati ideje	264
2.7. Nem szolgálati idő	264
2.8. Szolgálati időnek nem minősülő idők	265
2.9. A szolgálati idő számításának módja, igazolása	266
3. Az öregségi nyugdíj összege	266
3.1. A nyugdíj alapját képező átlagkereset	266
3.2. A számítás módja	267
3.3. A béradatok igazolásának módja	268
3.4. Az öregségi nyugdíj mértéke	268
3.5. Növelés 1.	270
3.6. Nyugdíjminimumra vonatkozó szabály	270
4. Keresetkorlát keresőtevékenység esetén	270
4.1. Nyugdíjnövelés 2.	271
5. A hozzátartozói nyugellátások	272
5.1. Az özvegyi nyugdíj	273
5.2. Ideiglenes özvegyi nyugdíj	275
5.3. Özvegyi nyugdíj	275
5.4. Az özvegyi nyugdíj megosztása	277
5.5. Az özvegyi nyugdíj megszűnése	277
5.6. Az özvegyi nyugdíj felélése	277
6. Az árvaellátás	278
6.1. Az árvaellátás összege	280
7. A szülői nyugdíj	280
7.1. A szülői nyugdíj összege	281
8. A baleseti hozzátartozói nyugellátások	281
9. Az özvegyi járadék	282
10. Igényérvényesítési szabályok	282
11. A nyugellátások évenkénti rendszeres emelése	283
12. Egyéb fontos szabályok	284
12.1. A rögzített nyugdíj	284
12.2. Társadalombiztosítási egyéni számla	286
12.3. A nyilvántartás adatainak egyeztetése	287
12.4. A nyugellátások folyósítása	289
12.5. A fel nem vett nyugellátás	290
12.6. Adatszolgáltatási és bejelentési kötelezettség	291

13. Méltányosság	291
13.1. Kivételes nyugellátás-emelés	291
13.2. Egyszeri segély	292
13.3. Árvaellátás folyósításának méltányosságból történő meghosszabbítása	292
13.4. Nyugellátás méltányosságból történő megállapítása	293
14. Nemzetközi ügyekről általában	294
15. Eljáró szervek	296

V. Az egészségbiztosítás pénzbeli ellátásai 299

1. Pénzbeli ellátások	300
1.1. Táppénz	300
1.1.1. Táppénzre jogosultság feltételei.....	300
1.1.2. A bedolgozók táppénzre jogosultsága	301
1.1.3. A többes jogviszonyban állók jogosultsága	301
1.2. A keresőképtelenség	303
1.2.1. Keresőképtelenség, illetve keresőképesség igazolása	304
1.2.2. A biztosított kötelezései a keresőképtelensége ideje alatt ..	305
1.2.3. A keresőképtelenség első napja	306
1.2.4. Ellátások közötti választás, ellátások „együtt folyósítása” ...	306
1.2.5. A betegszabadság	308
1.2.6. A táppénzre jogosultság időtartama	310
1.2.7. Folyamatos biztosítási idő	310
1.2.8. A táppénzelőzmény	312
1.2.9. Pályakezdők jogosultsága	314
1.3. A gyermekápolási táppénz	315
1.3.1. A jogosultság szabályai	315
1.3.2. A helyettes szülői illetve nevelőszülői alkalmasság feltételei	316
1.3.3. A gyermekápolási táppénz időtartama	317
1.3.4. Egyedülálló személyek gyermekápolási táppénz szempontjából	317
1.3.5. Az egyedülállóság igazolása	319
1.3.6. Előzmény számítása gyermekápolási táppénznél	319
1.4. A táppénzfolyósítás korlátozása	320
1.4.1. A táppénzfolyósítás megszüntetése	320

1.4.2. Értesítés a táppénzfolyósítás lejártáról	321
1.4.3. A táppénz mértéke	321
1.4.4. A táppénz összegének kiszámítása	322
1.4.5. A táppénz összegének kiszámításához figyelembe vehető jövedelmek	326
1.4.6. A táppénz összegének kiszámítása 180 naptári napi jövedelem alapján	326
1.4.7. A táppénz összegének kiszámítása, ha a biztosítottnak nincs 180 naptári napi jövedelme	328
1.4.8. A táppénz összegének kiszámítása, ha a biztosítottnak az irányadó időszakban nincs 180/120 naptári napi jövedelme	329
1.4.8.1. A biztosított rendelkezik folyamatos biztosításban töltött idővel	329
1.4.8.2. A biztosított nem rendelkezik folyamatos biztosításban töltött idővel	330
1.4.9. Kedvezmény szabály alkalmazása	331
1.4.10. Speciális szabályok	332
1.4.11. Naptári év folyamán ismételten keresőképtelenné vált személy táppénze	333
1.4.12. Gyermekgondozást segítő ellátás (GYES), gyermekgondozási díj mellett munkát végző személy táppénzre jogosultsága	333
1.5. Csecsemőgondozási díj	334
1.5.1. Szülési szabadság	334
1.5.2. A csecsemőgondozási díjra való jogosultság feltételei	336
1.5.3. Biztosítási időbe beszámítható időtartamok	336
1.5.4. A csecsemőgondozási díj időtartama	339
1.5.5. Munkanélküliek ellátása	340
1.5.6. A csecsemőgondozási díj folyósításának korlátozása	341
1.5.7. A csecsemőgondozási díj mértéke	341
1.5.8. A csecsemőgondozási díj összege	342
1.5.9. Csecsemőgondozási díj megállapítása	342
1.5.10. Csecsemőgondozási díj megállapítása, ha az irányadó időszakban nincs 180 vagy 120 bérrel ellátott nap	344
1.5.11. „Kedvezmény” szabály	346

1.5.12. A bedolgozó csecsemőgondozási díja	346
1.5.13. Az egyéni és a társas vállalkozó csecsemőgondozási díja	347
1.5.14. Csecsemőgondozási díj többes jogviszony esetén	347
1.5.15. Csecsemőgondozási díj méltányosságból	348
1.5.16. Levonás csecsemőgondozási díjból	349
1.6. Gyermekgondozási díj	349
1.6.1. Figyelembe vehető biztosítási idők	350
1.6.2. Gyermekgondozási díjra jogosultak köre	351
1.6.3. Álláskereső támogatásban részesülő személy jogosultsága	352
1.6.4. A bedolgozó gyermekgondozási díjra jogosultsága	353
1.6.5. A gyermekgondozási díj folyósításának időtartama	353
1.6.6. Nem jár gyermekgondozási díj	353
1.6.7. A gyermekgondozási díj összege	355
1.6.8. „Kedvezmény” szabály	361
1.6.9. Gyermekgondozási díj évenkénti felülvizsgálata	361
1.6.10. Gyermekgondozási díj többes jogviszony esetén	362
1.6.11. Gyermekgondozási díj megszakítása	363
1.6.12. Gyermekgondozási díj méltányosságból	364
1.6.13. Levonás a gyermekgondozási díjból	365
1.6.14. „Diplomás” gyermekgondozási díj	365
1.6.15. Jogosultság ideje	366
1.6.16. Munkavégzés a gyermekgondozási díj folyósítása mellett	366
1.6.17. Gyermekgondozási díj havi összege.....	367
1.6.17.1. Ha a jogosult gyermekgondozási díjra a hallgatói jogviszonya alapján jogosult	367
1.6.17.2. Ha a jogosult a szülés napján biztosított	367
1.6.17.3. A gyermekgondozási díj felülvizsgálata	368
1.6.17.3. Örökbefogadói díj	368
1.6.17.5. Nagyszülői gyermekgondozási díj.....	370
1.6.17.6. Nevelőszülőnek járó gyermekgondozási díj	372
1.7. Baleseti táppénz	373
1.7.1. Baleseti táppénzre jogosultság feltételei.....	378
1.7.2. Keresőképtelenség üzemi baleset szempontjából	379

1.7.3. Baleseti táppénzre jogosultság időtartama	379
1.7.4. Bedolgozó baleseti táppénzre jogosultsága	380
1.7.5. A baleseti táppénzre jogosultság korlátozása	380
1.7.6. A baleseti táppénz mértéke	380
1.7.7. A baleseti táppénz összegének kiszámítása	381
1.7.8. A foglalkozási betegség alapján járó baleseti táppénz	382
1.7.9. A baleseti táppénz összege ismételt keresőképtelenség esetén	382
2. Ellátásokkal kapcsolatos közös szabályok	383
2.1. Az igénybejelentés	383
2.2. Az igényérvényesítése	384
2.3. Az igény visszamenőleges érvényesítése	384
2.4. Igény elbírálása	385
2.5. Igazolvány a társadalombiztosítási jogviszonyról és az egészségbiztosítási ellátásokról	386
2.6. Családi kedvezmény figyelembevétele az ellátások megállapításánál	387
3. Felelősségi szabályok	388
3.1. A visszafizetési és megtérítési kötelezettség általános szabályai ..	388
3.2. Az ellátások késedelmes kifizetése	390
3.3. A követelés érvényesítése	390
3.4. Mérséklés, elengedés	391
4. Jogorvoslat	392
4.1. Határozat megtámadhatósága	392
VI. Családtámogatási ellátások	393
1. Családi pótlék	395
1.1. A nevelési ellátás	395
1.2. Iskoláztatási támogatásra jogosult	397
1.3. Saját háztartásban nevelt gyermek	400
1.4. Beszámítható gyermekek, a beszámítás szabályai	401
1.5. Családi pótléokra vonatkozó közös szabályok	402
1.6. Egyedülállóság	403
1.7. A tartósan beteg, súlyosan fogyatékos gyermekekre vonatkozó szabályok	404
1.8. Tanulói, hallgató jogviszony	405

1.9. A természetben történő folyósítás szabályai	406
1.9.1. Tankötelezettség mulasztásával összefüggő rendelkezők	407
1.9.2. Speciális esetek, bejelentési kötelezettség	408
1.10. Ellátás szüneteltetése	409
1.11. Fel nem vett családi pótlék	410
1.12. Jogalap nélkül felvett családi pótlék	410
2. A gyermekgondozási támogatások	411
2.1. A gyermekgondozást segítő ellátás (gyes)	411
2.1.1. A gyermekgondozást segítő ellátásra jogosultság	411
2.2. Nagyszülő gyermekgondozást segítő ellátásra való jogosultsága	412
2.3. Örökbefogadói gyermekgondozást segítő ellátás	413
2.4. Munkavégzés a gyermekgondozást segítő ellátás folyósítása mellett	413
2.5. Gyermekgondozást segítő ellátás méltányosságból	414
3. A gyermeknevelési támogatás (gyet)	415
3.1. A gyermeknevelési támogatásra jogosultság	415
3.2. Munkavégzés gyermeknevelési támogatásra jogosultság mellett	415
3.3. A gyermekgondozási támogatások összege	415
3.4. A gyermekgondozási támogatások közös szabályai	416
3.5. A gyermekgondozási támogatások folyósítása a gyermek halála esetén	417
3.6. Levonás a gyermekgondozási támogatásokból	418
3.7. A bejelentési kötelezettség	418
4. Anyasági támogatás	420
4.1. Az anyasági támogatásra jogosultság feltételei	420
4.2. Az anyasági támogatás összege	421
4.3. Az igényérvényesítés	421
4.4. Az igénybejelentés	422
4.5. A családtámogatási ellátások iránti igény elbírálásának közös szabályai	422
4.6. Jogalap nélkül igénybe vett ellátás	424
4.7. A jogalap nélküli ellátás visszafizetése, megtérítése	425
4.8. A jogalap nélkül kifizetett ellátás levonása	426

4.9. Jogorvoslati lehetőség	426
4.10. Ellenőrzés	426
5. Adatvédelmi szabályok	427
6. Családi ellátások az Unióban	428
VII. A megváltozott munkaképességű személyek ellátásai	431
1. A rehabilitációs ellátásra és a rokkantsági ellátásra vonatkozó közös szabályok	435
2. A rehabilitációs ellátás	438
2.1. A rehabilitációs ellátás folyósításának időtartama	440
3. A rokkantsági ellátás	442
3.1. Megszűnés, megszüntetés	444
4. A kivételes rokkantsági ellátás	444
4.1. Feltételek	445
4.2. A kérelem benyújtására nyitva álló határidő	445
4.3. A kivételes rokkantsági ellátás megszüntetése	446
5. A rokkantsági ellátásban, rehabilitációs ellátásban részesülő személy együttműködési kötelezettsége	446
6. Eljárási szabályok, eljáró hatóságok, igényérvényesítés	447
6.1. A komplex minősítés időbeli hatálya	449
6.2. Előleg	450
6.3. Felülvizsgálat	451
7. Jogorvoslat	451
8. A megváltozott munkaképességű személyek foglalkoztatásának támogatása	452
8.1. Rehabilitációs kártya (megszűnt jogintézmény)	452
8.2. A rehabilitációs hozzájárulás	452
9. Egészségkárosodáson alapuló ellátások, amelyeket a rendszer átalakítása nem érintett	454
9.1. Rokkantsági járadék	454
9.2. Baleseti járadék	455
Felhasznált jogforrások	359

I.

A magyar társadalombiztosítás története

1. A magyar társadalombiztosítás gyökerei

A feudális középkorban elsősorban a család, másodsorban az egyház gondoskodott a betegekről, a rászorultakról. A reformkor végén a munkanélküli vagy csökkent munkaképességű szegények ellátására, – angol mintára – úgynevezett dolgozóházakat létesítettek. A kiegyezés után a szegényügy közigazgatási feladattá vált.

A munkahelyekhez kapcsolódó szociális ellátások a különösen veszélyes bányászatban alakultak ki először. A bányamunkások, az egyház javaslatára, bányatársuladákat alakítottak ki. Legkorábbi adatunk ilyen bányatársuladáról 1224-ből való. A bányatársuladák elterjedése azonban csak a 15. század végén, a 16. század elején valósult meg. A társulada a munkaadó és a munkások önkéntes elhatározásából létesült. A bányászleányosság kezelte önkormányzati alapon. Pénzügyi alapjai a munkásoktól levont járulékokból és a munkaadó hozzájárulásaiból gyűltek össze. A következő ellátásokat biztosították:

- betegség esetén pénz, orvosi és gyógyszersegély;
- munkaképtelenség esetén nyugbér vagy végkielégítés;
- temetkezési segély, özvegyek és árvák ellátásai.

1.1. A magyar társadalombiztosítás fejlődésére hatást gyakorló rendszerek

1.1.1. A bismarcki társadalombiztosítási rendszer

Az első, állam által megszervezett, szociális ellátórendszer az egységes Porosz Királyság 1871-es megalapítása után jött létre. A koncepció kidolgozása Otto Eduárd von Leopold Bismarck kancellár nevéhez fűződik. Kialakulását számos tényező segítette elő. Ilyenek voltak:

- az erőteljesen iparosodó társadalomban a szegény városi proletariátus réteg rohamos növekedése;
- az 1874-es gazdasági válság következtében Németország a szocialista eszmék fejlődésének fontos helyszínévé vált;
- a 19. századi Németország a szocialista eszme fejlődésének középpontja volt;

- a szociáldemokraták nagy számban jutottak be a parlamentbe;
- számos szociális kérdést érintő szabályozást léptettek életbe.

Bismarck felfogása szerint az állam és a társadalom számára a legnagyobb veszélyt a szociáldemokrácia jelentette. A szociáldemokrácia veszélyét konkrét szociális reformokon keresztül próbálta elhárítani. Azokat a rétegeket célozta meg, amelyekre a szocialista szabad szakszervezetek és velük együtt a marxi alapokon álló szociáldemokraták leginkább hatást gyakoroltak, mert ezeknek az embereknek és családtagjaiknak a megélhetési biztonsága az iparosodás következtében rendkívüli mértékben függött keresőképességüktől.

A társadalombiztosítási rendszer legfontosabb alkotóelemei az egymást követően elfogadott törvényekben jelentek meg:

- 1883 – betegségi biztosítási törvény;
- 1884 – az üzemi baleseti biztosításról szóló törvény;
- 1889 – öregségi és rokkantsági biztosítási törvény;
- a fenti három törvényt 1911-ben egyesítették, és hatályukat a munkásokon kívül kiterjesztették az alkalmazottakra is (de csak azokra, akiknek jövedelme nem haladta meg a meghatározott szintet);
- 1927 – munkanélküliség elleni biztosítás.

Az ellátásra való jogosultságnak alapfeltétele volt, hogy a dolgozó valamelyik biztosítási ághoz tartozzon, és betegség, baleset, öregség, munkanélküliség miatt ne tudjon munkát végezni. Ellátásként a kedvezményezettek a korábbi bérükkel arányos juttatásban részesültek. A bismarcki modell jelentősége abban rejlett, hogy országok egész sora ennek mintájára dolgozta ki saját társadalombiztosítási rendszerét.

1.1.2. A szovjet szociális ellátórendszer

A Szovjetunióban az állam által irányított rendszer 1917 után alakult ki. A forradalom után sorra jelentek meg a társadalombiztosítással foglalkozó dekrétumok, így például:

- a termelés közben üzemi balesetet szenvedtek járadékáról szóló dekrétum,

- az orvosi segítség egységes szervezeti kereteiről szóló dekrétum,
- a munkanélküliek teljes állami támogatásáról szóló rendelkezés,
- az ellátásokkal kapcsolatos (táppénz, terhességi-szülési segély, bal-eseti segély) rendelkezés.

Ezek a dekrétumok, döntések alapozták meg az elkövetkező évtizedek szociális ellátórendszerének alapjait. A dekrétumok évtizedekre meghatározták az egész keleti blokk szociálpolitikai mozgásterét, hatásuk még ma is érezhető a volt Szovjetunió utódállamaiban.

A rendszer főbb jellemvonásai:

- ingyen biztosította az orvosi ellátást;
- a dolgozók nem fizettek semmilyen hozzájárulást;
- pénzügyi alapok két forrásból, a vállalatoktól és az államtól származtak.

1.1.3. Az amerikai Social Security Act

Az 1929–33-as gazdasági világválság tömeges elszegényedést és gazdasági krízist okozott Amerikában. Az 1932-ben megválasztott Theodore Rooseveltnél szakított a liberális hagyományokkal, meghirdette New Deal elnevezésű programját, mely gazdaságpolitikai intézkedések mellett a társadalombiztosítás reformjáról is szólt.

Az 1935-ben elfogadott és 1937-ben hatályba lépett – a szociális rendszer alapjait lerakó – törvény legfontosabb elemei a következők voltak:

- a munkanélküliség felszámolása, ennek tagállami megszervezése, az erre szolgáló tagállami pénzügyi alapok létrehozása;
- az öregek és az özvegyek/árvák, a fogyatékosok számára kötelező biztosítás megszervezése;
- két, a szövetségi kormány kezelésében lévő segélyrendszert dolgoztak ki, melyekkel az ellátatlan öregek és a gyerekes családok helyzetén igyekeztek javítani.